AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MƏDƏNİYYƏT VƏ TURİZM NAZİRLİYİ

F.KÖÇƏRLİ ADINA RESPUBLİKA UŞAQ KİTABXANASI
ELMİ METODİKA ŞÖBƏSİ

Şair Zahid Xəlilin anadan olmasının 70 illik yubileyi münasibətilə

UŞAQLARIN YAXIN DOSTU
(metodik məktub)

BAKI – 2012

Ön söz

Müasir dövrün indiki mərhələsində xalqımıza kamil, şüurca yetkin insanlar daha çox lazımdır. Belə insanların yetişdirilməsində uşaq ədəbiyyatının misilsiz əhəmiyyəti vardır. Məhz elə buna görə də uşaq ədəbiyyatının ideya-bədii səviyyəsinin yüksəldilməsinə həmişə qayğı göstərilmişdir.

Uşaq ədəbiyyatı böyüməkdə olan nəslin tərbiyəsində böyük əhəmiyyətə malikdir. Balacaları vətənpərvərlik, humanizm, düşmənə nifrət, beynəlmiləlçilik ruhunda tərbiyə etmək üçün yüksək səviyyəli uşaq əsərlərinin yazılmasına həmişə böyük ehtiyac olub. Uşaqlar üçün yazılan əsərlərdə müasir dövrün nəbzi tutulmalı, coşqun və qaynar həyatımız öz bədii inikasını tapmalıdır. Bu uşaq yazıçılarını düşündürən aktual problemdir.

Son illərdə Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı yeni-yeni əsərlərlə zənginləşmişdir. Əlli cildlik uşaq ədəbiyyatı dəstinin hazırlanıb nəşr olunması mənəviyyat tariximizdə çox mühüm hadisə hesab edilməlidir. Gənc müəllimlər, tərbiyəçilər, kitabxanaçılar öz gələcək işlərini mütləq bu əsərlər üzərində qurmağa çalışmalıdırlar.

Bəli, uşaq ədəbiyyatı nəinki özündən hündür gülə, günəşə, aya, gələcəyə boylanan bəşər övladının ədəbiyyatıdır, hətta belə demək mümkünsə uşaq ədəbiyyatı ümumi ədəbiyyatın ayrılmaz tərkib hissəsidir. Ancaq təəssüf ki, çox zaman uşaq ədəbiyyatına barmaqarası da yanaşıblar, onu uşaq-muşaq ədəbiyyatı hesab edənlər də tapılıb.

Qeyd etdiyimiz kimi, uşaq dünyası çox zəngindir. Çünki, uşaqlarda poetik duyum çox güclüdür. Onların təfəkkürü yazıçı təfəkkürünə uyğundur. Və bu baxımdan da, uşaq dünyası nəsri sahəsində səmərəli xidmət göstərən uşaq şairlərimizdən İlyas Tapdığı, Məmməd Aslanı, Əlamdar Quluzadəni, Rafiq Yusifoğlunu və Zahid Xəlili qeyd etmək yerinə düşərdi. Sevimli şairimiz Zahid Xəlilin uşaq ədəbiyyatının təbliğində böyük xidmətləri vardır.

70 illik yubileyini qeyd etdiyimiz Zahid Xəlilin yaradıcılığı ilə bağlı hazırlanmış **“Uşaqların yaxın dostu”** adlı metodiki vəsaitdən uşaq, məktəb, lisey, kollec, gimnaziya və s. kitabxanaların kitabxanaçıları səmərəli şəkildə istifadə edə bilərlər.

I. Həyat və yaradıcılığı

Bizim bağçamıza bir çəmən düşüb,
Sürüşüb, baharın çiynindən düşüb.

Son dövr ədəbiyyatımızda insanın daxili aləminə nüfuz edilməsi, macəra xarakterli əhvalatların hiss və düşüncələr axınını əvəz etməsi, mənəvi aləmin tərənnümünün təsvirçiliyi üstələməsi müəyyən dərəcədə oxucuların yeni tələbatı ilə bağlıdır. Yetmişinci illərin ortalarında Azərbaycanda uşaq ədəbiyyatı janrında yeni müəlliflər meydana çıxdı, bir çox yazıçılar öz qələmlərini bu janrda sınadı və tənqidçilər, ədəbiyyatşünaslar uşaq ədəbiyyatına dair fikir və mülahizələrini səxavətlə söylədilər. Onlardan Məmməd Cəfəri, Bəkir Nəbiyevi, Rasim Tağıyevi, Əflatun Məmmədovu və əlbəttə ki, Zahid Xəlili qeyd etmək olar.

Zahid Xəlil 1942-ci ildəYevlax şəhərində anadan olmuşdur. M. Ə. Sabir adına 2 saylı orta məktəbi bitirdikdən sonra Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinə daxil olmuş, oranı müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. 1965-ci ildən isə Zahid Xəlil “Qələbə” qəzetində ədəbi işçi, “Təşəbbüs” qəzetində məsul katib, “Gənc müəllim” qəzetində redaktor vəzifələrində çalışmışdır. Hal-hazırda Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində “Uşaq Ədəbiyyatı” kafedrasının müdiri vəzifəsində çalışan Zahid Xəlil hələ də uşaqlar üçün yazıb və yazmaqdadır.

Zahid Xəlil yaradıcılığa şeirlə başlamışdır. İlk şeirini orta məktəbdə oxuyarkən yazmışdır. Şairin ilk şeirlərində sadəlik, səmimilik, müdriklik diqqəti daha çox cəlb edir. O, kitablarını əsasən “Gənclik” nəşriyyatında çap etdirmişdir. 1969-cu ildə Zahid Xəlilin “Uçan çıraqlar”adlı ilk şeirlər kitabı çap olunmuşdur. “Uçan çıraqlar” adlanan bu şeirlər toplusunda çoxlu maraqlı uşaq şeirləri öz əksini tapmışdır. Zahid Xəlil şeirdən ayrılmadan son vaxtlar nəsrlə də məşğul olur. Onun nağılvarı, fantastik povestləri “Ballıca”, “Çıraq nənənin nağılları”, “Salam Cırtdan” yüksək bədii təfəkkürün məhsuludur. Bundan əlavə Zahid Xəlil 1974-cü ildə “Azərbaycan sovet uşaq ədəbiyyatı və folklor” mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmiş və bu dissertasiya 70-ci illərin ikinci yarısında, əsasən də 80-cı illərdə uşaq ədəbiyyatı ilə maraqlanan tənqidçilər dairəsinin genişlənməsinə səbəb olmuşdur.

Zahid Xəlil yalnız ədəbiyyatşünas, tənqidçi deyil, hər şeydən əvvəl o, ən güclü uşaq yazıçılarından biridir. Onun uşaq ədəbiyyatına gəlişi və bu gəlişlə gətirdiyi yeniliklər bu günkü Azərbaycan ədəbiyyatına xas olan bir xüsusiyyətdir. Bu mənada yazıçının fərdi dəst-xətti, özünəməxsus bədii aləmi onu qələm yoldaşlarından kəskin surətdə fərqləndirir. Bu gün də Azərbaycan Pedaqoji Universitetinin auditoriyalarında tələbələrə mühazirələr oxuyan, ədəbiyyatın nəzəri və praktik məsələlərindən söhbət açan Zahid Xəlil bədii yaradıcılıq sirlərini öyrənmək istiqamətində yorulmadan tədqiqatlar aparır, poetik fikirlər sistemini araşdırır. Ömrünün ən qiymətli illərini müqəddəs işlərə sərf edən, üç sahənin sintezindən ərsəyə gələn, püxtələşmiş qələm sahibinə çevrilən Zahid Xəlilin tükənməz enerjiyə malik olması onun sonrakı yaradıcılıq imkanlarının genişliyindən və əldə edəcəyi uğurlardan xəbər verir. Bir qələm sahibi kimi Zahid

Xəlil yaradıcılığının sirri olduqca sadədir. O, vətənə məhəbbət hissləri aşılayan, şüuru formalaşdıran əsərlər yazmağı daha üstün tutur, uşaqlara maraqlı görünən, həyat müşahidələrindən doğan mövzuları ədəbiyyata gətirir və orijinal obrazlar silsiləsi yaratmağa çalışır.

Zahid Xəlil illər keçdikcə çoxlu mənzum nağıl, poema, nəğmə mətnləri, yanıltmac və tapmacalar da yazmışdır. Bu nağıllar təkcə respublikamızda deyil, yaxın və uzaq ölkə oxucuları arasında da rəğbət qazanıb. Kitabları Moskvada, Çexoslovakiyada, Fransada, Almaniyada və başqa xarici ölkələrdə çap olunaraq yayılmışdır.

Zahid Xəlilin bütün hekayələri özünün rəngarəngliyi, kolliziyası ilə güclü bir yazıçı təxəllüyünün, fantaziyasının məhsulu olub, xeyir qüvvələri şərə qarşı qoyur. Zahid Xəlilin "Literaturnaya qazeta"da çap olunan "Qızıl dana" mükafatı alan hekayələri bu mənada diqqəti cəlb edir. Zahid Xəlilin kitablarına saf, təmiz uşaq aləminin gözəlliklərindən bəhs edilən şeirlər də daxildir. Bu şeirlərdə şair uşaqları təbiəti qorumağa, onun qədrini bilməyə çağırır. Onun "Cəh-cəh", "Kəklik", "Bülbül", "Qırqovul", "Hacıleylək", "Cüllüt" şeirləri buna misaldır.

Çöllər bahar həvəsiylə
Həzin-həzin səslənəndə,
Bir quş verdi torpağa hay.
Bunu görən başqa quşlar
Ona ad qoydu; "Torağay!"

Zahid Xəlilin balaca oxucuların dilindən söylədiyi nağıllarda, şeirlərdə uşaq dünyasının kövrək qayğılarından danışılır. Bu qayğılar çox vaxt həvəsdən doğulur, nəyəsə xidmət edir. Balaca oxuculara doğma hisslər aşılayır. Yalan danışmaq yaxşı hal deyil, lakin balaca qəhrəmanların dilindən söylənilən bu yalanlar şirinləşir, dadlı, duzlu olur.

Gəlin yalan danışım,
Yalan-palan danışım.
Yalan-palan içində
Ulağı çək qırağa,
Palanı qoy qırağa,
Palanı qoy ulağa.
Çapaq Araz boyunca
Yalan deyək doyunca.

"Doyunca" deyilən bu yalanlar isə əslində yalan deyil.

Zahid Xəlil uşaq psixologiyasını yaxından bilən yazıçılarımızdandır. Uşaqlar onun şeirlərini, hekayələrini tez qavrayırlar. Onu oxucularımıza sevdirən məhz yazıçının bu xüsusiyyətidir. Uşaq ədəbiyyatına böyük qiymət verən şairin uğurları da elə burdan doğur. Elə bu baxımdan da Zahid Xəlil uşaq ədəbiyyatını tədqiq edən Beynəlxalq cəmiyyətin keçirdiyi simpoziumun iştirakçısı oldu və sonralar bu təşkilata üzv seçildi. Keçirilmiş ümumittifaq müsabiqəsində "Salam Cırtdan!" kitabı birinci yerə layiq görüldü. "Cırtdanla Azmanın yeni sərgüzəştləri"adlı kitabı isə "Ən yaxşı uşaq kitabı" devizi altında keçirilən Respublika müsabiqəsində də ilk yeri qazandı. Az bir müddət içərisində Zahid Xəlil Azərbaycan və rus oxucularının sevimli şair-yazıçısına çevrildi. Məhz bu baxımdan Zahid Xəlil respublikamızda

yerləşən kitabxanalarda vaxtaşırı olur, sevimli oxucuları ilə görüşür. 13 il F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında ayda bir dəfə yayımlanan "Çıraq" verlişinin aparıcısı olmuş, bir çox şair və yazıçılarımızın yaradıcılığı ilə uşaqları yaxından tanış etmişdir. Kitabxanasında keçirilən tədbirləri, görüşləri onsuz təsəvvür etmək çətindir. 29 sentyabr- 05 oktyabr 2011-ci il tarixində 2011-ci ildə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə kitabxanamızın tərəfindən 6 rayon üzrə keçirilən "Kitab karvanı: uşaq kitabları İpək yolu ilə" adlı möhtəşəm tədbir də şair yaxından iştirak etmiş, oxucuları ilə görüşmüş və gətirdiyi maraqlı kitablar ilə sevimli oxucularını sevindirmişdir. Daim F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası ilə əməkdaşlıq edən Zahid Xəlil kitabxanamızda keçirilən tədbirlərin heç birindən kənarda qalmamışdır.

II. Yubiley tədbirlərinin keçirilməsi

Bu gün yaradıcılığından söz açdığımız bu qələm sahibi öz poetik dünyası ilə bədii təfəkkür sferasında gündən-günə püxtələşən, üslubunu sabitləşdirən, təkrarolunmaz obrazlar yaradan Zahid Xəlildir. Zahid Xəlilin ədəbi yaradıcılığı dünya xalqlarının bir çox dilinə, rus, litva, latış, eston, moldav, ukrayna, gürcü, özbək, qazax, türkmən, eləcə də alman, fin, yuqoslav, holland dillərinə tərcümə olundu və daha da məşhurlaşdı. Onun uşaqlar üçün yazdığı şeir və hekayələr təkcə Rusiyanın mətbuatında deyil, eyni zamanda daha çox tirayla buraxılan “Literaturnaya qazeta” və “Rabotnitsa” kimi qəzət və yurnallarda müntəzəm dərc edildi. Elə bu baxımdan da Zahid Xəlil “Kölgələr”və “Limonad işməyin” hekayələrinə görə “Literaturnaya qazeta”nın “Zolotoy telyonok” mükafatına layiq görüldü. Uşaq ədəbiyyatımızın köklərini arayıb-axtarmaqda, bu gün ilə bağlı problemləri araşdırmaq yolunda xeyli zəhmət çəkmiş Zahid Xəlilin bu il 70 yaşı tamam olur. Bu münasibətlə respublikamızın bir çox təhsil ocaqlarında, məktəblərdə, kitabxanalarda, bir sıra mədəniyyət ocaqlarında silsilə tədbirlərin keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Belə tədbirlərin keçirilməsi Zahid Xəlilin zəngin ədəbi irsinin oxucular arasında yayılmasına xidmət edir. Onun yaradıcılığının geniş təbliği üçün kitabxanalarda ilk növbədə kitab sərgisi təşkil olunmalıdır. Sərgi müxtəlif başlıqlar altında keçirilə bilər. Məsələn: “Zahid Xəlil-65”, “Uşaqların sevimli yazıçısı”, “Uşaqların yaxın dostu”, “Zahid Xəlil Azərbaycanın görkəmli müasir uşaq yazıçılarından biri kimi” və s.

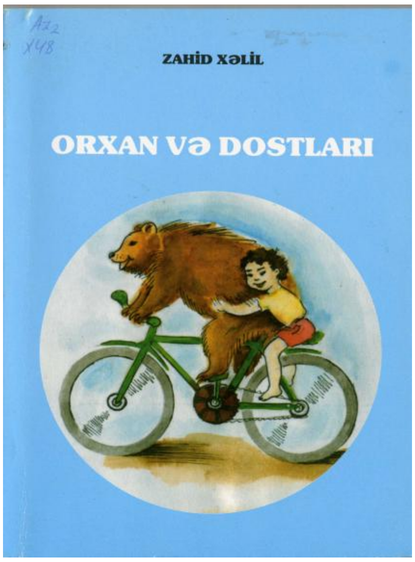

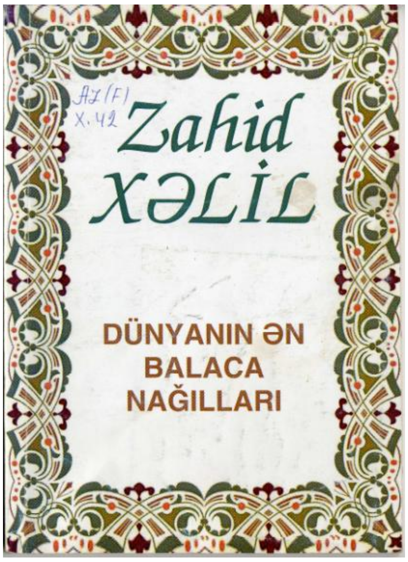

1. Başlıq. Məsələn; "Zahid Xəlil-65"
2. Zahid Xəlilin portreti.
3. Tanınmış insanların Zahid Xəlil haqqında söylədikləri sitatlar.
4. Seçilmiş əsərləri (6 cilddə)

5-11. Kitabları. (Aşağıda adları qeyd olunub)

1. "Çıraq nənənin nağılları"
2. "Cırtdanla Azmanın yeni sərgüzəştləri"
3. "Dünyanın ən balaca nağılları"
4. "Qarışqalar"
5. "Quşlar, quşlar."
6. "Orxan və dostları"
7. "Odlar yurdunun paytaxtı"

Sərgidə veriləcək sitatlar:

1. Zahid Xəlil uşaq ədəbiyyatımızın ən yaxşı təbliğatçısı, görkəmli uşaq ədəbiyyatı mütəxəssisidir.

Hikmət Ziya
Şair, tərçüməçi

2. Zahid Xəlilin uşaq ədəbiyyatına gətirdiyi yeniliklər bugünkü Azərbaycan ədəbiyyatına xas olan bir xüsusiyyətdir.

İqor Motyaşov
Tədqiqatçı

3. Zahid Xəlil həyatını bütünlükdə uşaq ədəbiyyatına həsr edibdir.

Rafiq Yusifoğlu.
Şair, ədəbiyyatşünas

4. Zahid Xəlilin nağıllarının gücü onun hüdudsuz fantaziyasındadır. Bu fantaziyalar uşaqların təxəllüyünü, yaradıcı düşüncəsini inkişaf etdirən gözəl sənət nümunələridir.

Zemfira Tahirli
Filologiya elmləri namizədi

5. Azərbaycan uşaq nəsrinin inkişafında öz yaradıcılıq axtarışları ilə seçilən Zahid Xəlil uşaq dünyasının, uşaqların xəyal aləminin bədii inikasını yaratmaq üçün poeziyanın sehrli və sirli boyalarından məharətlə istifadə etmiş, uşaqların estetik-bədii zövqünü formalaşdırmaqdan ötrü bütün imkanlardan ustalıqla yararlanmışdır.

Füzuli Əsgərli
Filologiya elmləri namizədi

Zahid Xəlil yaradıcılığı ilə uşaqları yaxından tanış etmək üçün kitabxanaçı şairin kitabları haqqında söhbətlər aparmalıdır. Məsələn, söhbətə aşağıdakı kimi başlamaq olar:

"Zahid Xəlil Azərbaycan poeziyasında görkəmli yer tutan şairlərimizdəndir. O, yaradıcılığının əsas hissəsini uşaqlar üçün şeir, nağıl, poema yazmağa həsr edibdir. Uşaqların sevə-sevə oxuduğu "Torağaylar oxuyur", "Ballıca", "Çıraq nənənin nağılları" və s. şeir və nağıllar Zahid Xəlil yaradıcılığının bəhrəsidir. Onun şeirlərinin əksəriyyəti uşaqları əməyə məhəbbət, həyatın mənasını başa düşmək, Vətəni sevmək, doğru danışmaq və s. bu kimi gözəl hisslər ruhunda tərbiyə etməyə xidmət edir. Zahid Xəlil yaradıcılığı bir məqsədə xidmət edir: "Uşaqları ağıllı, qoçaq, işgüzar, zəhmətsevər görmək. Zahid Xəlilin uşaq şeirləri öz yığcamlığı ilə diqqəti cəlb edir. Az sözlə bütöv fikri ifadə etmək bacarığına malik olan şair bu üsuldan tez-tez istifadə etməyə çalışır, öz yığcamlıq prinsipinə sadiq qalır. Əziz uşaqlar, kitabxanamızda sizin sevimli şairiniz Zahid Xəlilin gözəl tərtibadda maraqlı kitabları var. Gəlin birlikdə bu kitabları oxuyaq ki, dünyaya, vətənə, körpələrə sevgimiz daha da artsın. İnanırıq ki, sizdən sonra gələn bacı və qardaşlarınız Zahid Xəlilin şeir və nağıllarını daha həvəslə oxuyub, öyrənəcəklər."

Zahid Xəlilin yaradıcılığını yaxından izləmək üçün keçiriləcək tədbirlərdən biri də kiçik yaşlı oxucular üçün şeirlərin ucadan oxusudur. Ucadan oxu uşaqların ən çox sevdiyi tədbirlərdən biridir. Şeirlərin ucadan oxunuşu uşaqların diqqətini daha çox cəlb edir, onlarda şeirə qulaq asmaq, şeiri duymaq, başa düşmək qabiliyyətini daha da artırır. Məsələn, şairin "Kəklik", "Bülbül", "Qırqovul", "Hacıleylək", "Cüllüt", "Ulduzlar", "Cəh-cəh", "Dilarənin danası", "Günəş və nar" və s. kimi şeirlərinin ucadan oxusunu vermək olar: "Dovşan və canavar" şeirinin ucadan oxusunu nümunə veririk:

Dovşan qurdu haqladı,
Quyruğundan saxladı.
Gəldi boz qoç, ağ qoyun,
Başladı min cür oyun.
Oynaqla ha oynaqla,
Çoban gəldi çomaqla.

Canavarı götürüb
Bir qazana basdılar.
Qoyun, keçi oynadı
Meşəyə düşdü haray.
Caldılar çağırdılar.
Vay, dədəm vay, nənəm vay,
Bu boyda yalan olar?!

Şeirin ucadan oxusundan sonra uşaqlara aşağıdakı sualları vermək olar:

1. Uşaqlar "Dovşan və canavar" şeirində dovşan kimi tutmuşdu?
   Dovşan qurdu tutmuşdu.
2. Məclisə kimlər gəldi?
   Məclisə dovşanın yoldaşları- boz qoçla, ağ qoyun.
3. Çoban gəldi nə etdi?
   Çoban canavarı götürüb qazana basdı.
4. Uşaqlar, siz belə bir hadisəyə inanırsınız?
   Xeyr, biz buna inanmırıq.

Yubiley münasibətilə təşkil olunan tədbirlərdən biri də orta və böyük yaş qrup oxucular arasında keçiriləcək ədəbi-bədii gecədir. Ədəbi-bədii gecəyə kitabxanaçı bir ay qabaqcadan hazırlaşmalıdır. Bu tədbirin keçirilməsində əsas məqsəd oxucuları şairin həyat və yaradıcılığı ilə yaxından tanış etmək, onun şeirlərini, nağıl və povestlərini təbliğ etməkdir. Tədbirə şairin qələm yoldaşları, ədəbiyyat müəllimləri, məktəblilər dəvət olunmalıdır. Həmçinin tədbirə şairin özünü də dəvət etmək olar. Tədbir iki hissədən ibarət olmalıdır. Birinci hissədə şairin həyat və yaradıcılığı haqqında çıxışlar olmalı, qonaqlara söz verilməlidir. İkinci hissədə Zahid Xəlilin uşaqlar haqqında yazdığı şeirlər səslənməli, nağıl və povestlərdən səhnəciklər göstərilməlidir. Aşağıda **"Uşaqların yaxın dostu -Zahid Xəlil"** adlı tədbirin ssenarisini nümunə üçün veririk:

"Uşaqların yaxın dostu – Zahid Xəlil"
(Ssenari)

"Balaca kibritlə böyük ocaqlar yandırmaq olar, balaca açarla iri darvazaları açmaq olar, balaca uşaq gözü ilə də bütün dünyanı görmək olar" *adlı başlıq divardan asılır. Səhnə çiçəklərlə bəzədilir.Çıxış üçün söz ilk öncə kitabxananın direktoruna verilir. Çıxışdan sonra aparıcılar səhnəyə daxil olur.*

I aparıcı: Əziz və hörmətli qonaqlar! Sizi salamlayır, tədbirə xoş gəlmisiniz deyirik! Bu gün həm böyüklərin, həm də uşaqların sevimli şairi Zahid Xəlilin 70 yaşı tamam olur. Bu münasibətlə dəyərli oxucularımızı və Zahid Xəlili səmimi qəlbdən təbrik edirik. Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri, əsərləri dünyanın bir sıra dillərinə tərcümə olunmuş Zahid Xəlilin uşaq ədəbiyyatının tədqiqində və təbliğində böyük xidmətləri var. O, yaradıcılığının böyük bir hissəsini uşaqlara həsr etmiş, yəni balaca uşaqların böyük dünyasına baş vurmuş,

uşaq sevincini, uşaq kədərini onlarla bir yerdə yaşamışdır. Zahid Xəlil yaradıcılıqdan əlavə hətta bir vaxtlar Azərbaycan Dövlət Televiziyasında uşaq və yeniyetmələr üçün "Çıraq", "Sərbəst düşüncə studiyası" verilişlərini araya-ərsəyə gətirmişdir. Bu verilişlərdə şair uşaqları nəinki Azərbaycan, eləcə də dünya xalqlarının məşhur uşaq yazıçıları ilə tanış etmiş və onlara imkan yaradır ki, öz fikirlərini düzgün şəkildə ifadə etsinlər.

Təbiətə uyğun dekorativ ağaclar, kollar, güllər və s. ilə bəzədilmiş səhnəyə kiçik yaşlı uşaqlar Fil, Kirpi, Arı, Qartal, Dələ obrazlarında daxil olurlar.

Fil:

Zooparkda fil gördüm,
Elə bildim qayadı.
Xortumu nə yekədi,
Ayaqları payadı.

Kirpi:

Meşədə kirpi gördüm,
Dedim yəqin ayının
İynəsi, sancağıdı.
Ya da kolluqda qalan
Bir çoban papağıdı.

Arı:

Vızıldayıb çəmənləri
Gəzir bir-bir arılar.
Çiçəklərin qulağına
Nəğmə deyir arılar.

Qartal:

Şappıldadıb qanadını
Baxdı göyə,
Qayadan bir qartal uçdu.
Elə bildim bu qayanın
Bir parçası qalxdı göyə.

Dələ:

Niyə xırdasan belə,
Ay dələ?!
Amma quyruğun
Yumşaq bir şələ.
Qaçıb çıxırsan
Budaqların başına.
Gözlə, birdən düşərsən
Uşaqların başına!

II aparıcı: Zahid Xəlilin yaradıcılıq imkanları genişdir. Onun 1987-ci ildə Moskvada çap olunmuş "Salam Cırtdan" kitabı "İlin ən yaxşı uşaq kitabı" müsabiqəsinin qalibi olmuş, "Literaturnaya

qazeta"nın "Zalotoy telyonok" və "Qızıl qələm" mükafatlarına layiq görülmüşdür. Zahid Xəlilin yazdığı kitablar təkcə Azərbaycanda deyil, dünyanın bir çox ölkələrində yayılıb. Müxtəlif dillərdə çap olunmuş şairin kitabları uşaqlar daha maraqla oxuyur, şeirlərini əzbərləyir, ondan yeni-yeni nağıl və şeirlər gözləyirlər. Saysız, hesabsız şeirlər və nağıllar yazan Zahid Xəlilin araya-ərsəyə gətirdiyi hər bir şeir və nağılları elə bil ki, şirin bir dünyadan uçub gəlir. Sanki bu şeirlər yazılmayıb, elə əvvəldən varmış.

Dimdiyi var iynə kimi,
Gözləri var düymə kimi.
Ayaqları bapbalaca,
Qonar hərdən bir ağaca,
Nəğmə deyər:bup-bup, bup-bup,
Meşəmizdə nə var, nə yox.

I aparıcı: Zahid Xəlilin yaradıcılığında şeir-yanıltmacların da xüsusi yeri var. Bu yanıltmaclar öz orijinallığı ilə diqqəti daha çox cəlb edir, həmçinin kiçik yaşlı uşaqların düzgün tələffüz vərdişlərinin formalaşmasına və nitq inkişafının rəvanlığına əvəzsiz xidmət göstərir. Belə yanıltmaclardan "Tutu", "Aşır", "At" və s. misal göstərmək olar.

On iki yaşlı Tutu,
Çıxıb çırpırdı tutu.
Bir quş isə uzaqdan
Hey oxurdu: Tu-tu.

II aparıcı: Zahid Xəlilin geniş bədii yaradıcılığı respublikamızın sərhədlərindən kənara çıxdıqca ədəbi əlaqələri daha da genişləndi. Müxtəlif dünya xalqlarının qələm sahibləri, şair və yazıçıları, tərcüməçi və tənqidçiləri onun yaradıcılıq aləminə daha dərindən nüfuz etməyə başladılar. Zahid Xəlilin bədii yaradıcılığına yaxından bələd olan rus tənqidçisi İ.Motyaşov belə demişdir: "Zahid Xəlil ona görə diqqəti cəlb edir ki, o, təkcə ədəbiyyat tarixçisi və tənqidçisi deyil, hər şeydən əvvəl yaxşı uşaq yazıçısıdır. Zahid Xəlilin uşaq ədəbiyyatına gəlmə səbəbi onun yaradıcılıq axtarışları və sənətdə novatorluğu ilə bağlıdır, bu isə müasir Azərbaycan uşaq ədəbiyyatında daha tipik səslənir".

I aparıcı: Yazıçının kiçik yaşlı oxucular üçün yazdığı "Cırtdanla Azmanın yeni sərgüzəştləri" povestindəki hadisələr uşaqların marağına səbəb olmuş və bu cəhətdən də sevilmişdir. Əziz uşaqlar, gəlin bu nağılı biz də xatırlayaq. Nağıllarda deyildiyi kimi biri vardı, biri yoxdu, Zahid babanın nağılında bir Cırtdan, bir də Azman var idi. Cırtdan bədəncə bapbalaca, Azman isə yekəpər bir uşaqdır. Cırtdan bədəncə balaca olmasına baxmayaraq, qəlbi böyük amallarla çırpınır. O, həm

ağıllı, xeyirxah və həm də çox qoçaqdır. O, dara düşən quşları, heyvanları həmişə xilas edir, mərdlik göstərir. Bu balaca adamcığaz ağlı ilə özündən çox böyük olan Azmana həmişə qalib gəlir. Nağılda nəhəngliyi ilə hamını heyrətə gətirən Azman da maraqlı obraz kimi yadda qalır. Cirtdan Azmanı heç xoşlamır, ona görə ki o, çox yatağan və tənbəldir. Həm də onun gətirdiyi nağıllar o qədər uzundu ki, yazıq uşaqlar həmin nağıllara qulaq asanda üç gün, üç gecə yatmırlar. Uşaqların çoxu yuxusuzluq xəstəliyinə tutulub və bu da Cırtdanı çox qəzəbləndirir. Günlərin bir günü Azman belə qərara gəlir ki, bütün işini-gücünü buraxıb Cırtdanı axtarıb tapsın, bu balaca zəvzəyi lap ölənə kimi döysün. Azman da ki, Cırtdanın bu hərəkətlərindən lap təngə gəlib. Buna baxmayaraq, hər gecə Cırtdan Azmanın cibində yatır. Onun cibində hər şey var. Və belə cibdə Cırtdanı tapmaqmı olar?!

"Cırtdanla Azmanın yeni sərgüzəştləri" povestindən "Azmanın Cırtdanı tutması" hissəsini kiçik yaşlı uşaqların ifasında dinləyək.

II aparıcı: Beləliklə, bax bu iki qəhrəman hələ də Zahid babanın kitablarında yaşamaqdadırlar. İndi yəqin ki, Azmanla Cırtdanın yaşı mini keçib, lakin hələ də Azmanla Cırtdan uşaqların ən çox sevdiyi qəhrəmanlardır. Əziz uşaqlar yəqin sizin üçün də maraqlı olar ki, şairin qələmə aldığı "Cırtdanla Azmanın yeni sərgüzəştləri" adlı povestindəki "Cırtdan" sözü hansı mənanı verir. Nağılda "Cırtdan" sözü "cırt" yəni od, qığılcım kimi qırağa atılan mənanı verir. Yəni şair nağılda qeyd etmək istəyir ki, Cırtdan od, qığılcım kimidir, heç nədən qorxmur, ən çətin məqamlarda belə hər şeyin öhdəsindən gələ bilir. Zahid baba bu nağılda uşaqlara elə bir hiss aşılayır ki, uşağın yaşının azlığı, körpəliyi onun böyük işlər görməsinə mane ola bilməz. Əgər bu gün o, böyük, xeyirxah işlər görə bilməsə də heç olmazsa onu arzulayar və böyüyəndə həmin keyfiyyətləri özünün idealına çevirər.

I aparıcı: Zahid Xəlil hələ neçə illər bundan sonra da uşaqlar üçün gözəl, maraqlı şeirlər, nağıllar, tapmacalar yazacaqdır. Onun nağılları o qədər romantiq və zəngindir ki, uşaqlar bu nağılları oxumağa başladılarmı, daha ondan ayrıla bilmirlər. Nağıllarda hadisələr bir-birini elə maraqlı şəkildə əvəz edir ki, uşaqlar nağıl bitəndən sonra da kitabı əllərindən yerə qoymaq istəmirlər.

Orta yaş qrup oxucuların ifasında "Yeddirəngli muncuq" şeirindən bir parçaya qulaq asaq. Uşaqlar Böcək və Günəş geyimində səhnəyə daxil olurlar.

Günəş: Ağlama, böcək,
Bir danış görək,
Nə olub axı?
Yaşıl gözündən
Niyə yaş axır?

Böcək: İtirdim göy çəməndə
Anamın muncuğunu.
Hələ batma, ay günəş,
Axtarıb tapım onu.

Günəş: Axı batmaq vaxtıdır,
Mən dayana bilmirəm.
Bu gün lap yorulmuşam
Daha yana bilmirəm!

Böcək: Batma, bircə saat da
Gəl buraxma tək məni.
O muncuğu tapmasam
Anam döyəcək məni.
Nə yaman qızarmısan
Qan tökülür üzündən?!

Günəş: Görürsən, axşam düşür?!
Getməliyəm daha mən.
Kəs telimin ucundan
Paltar geyin tacımdan.

Sən də parlaq olarsan
Gecə işıq salarsan.
Bir azdan günəş batdı
Dağın dalında yatdı.

Aparıcı: Günəşin şüasından
Paltar geyindi böcək.
Elə ki axşam düşdü
İşıldadı çıraq tək.

Uçdu çəmənə, dağa,
Başladı axtarmağa.
Yumru, qəşəng muncuğu
O yeddi rəng muncuğu.

Birdən onun gözünə
Qəfildən düşdü işıq.
Dedi: Balam, deyəsən
Lap doyunca yatmışıq?!

Elə bildi səhərdi
İstədi dura yerdən.
Qulağının dibində
Kimsə qışqırdı birdən:

Tapmışam, mən tapmışam
Qırmızırəng muncuğu!
Qaraxallı muncuğu
O yeddirəng muncuğu!
Sevindi Atəşböcək
Silkələndi gül, çiçək.

I aparıcı: Zahid Xəlil kitablarının birində balacalar haqqında belə yazır: "Balaca kibritlə böyük ocaqlar yandırmaq olar, balaca açarla iri darvazaları açmaq olar, balaca uşaq gözü ilə də bütün dünyanı görmək olar."Balaca uşaq gözü ilə bütün dünyanı görən və Cırtdanın, Çınqının, Aygəzin, Dəmirdabanın, Ballıcanın, Şeşəbığın, Orxanın simasında dünyanın sirlərini uşağa başa salan yazışının fantaziyası tükənməzdir. Zahid Xəlil bütün yaradıcılığı boyu kiçik açarla böyük qarılar açmağa üstünlük vermiş, dünyaya heyran uşaq gözüylə baxmış və bu yolda uğurlar qazanmışdır. Zahid Xəlilin nağıllarının gücü onun hüdudsuz fantaziyasındadır. Bu fantaziyalar uşaqların təxəllüyünü, yaradıcı düşüncəsini inkişaf etdirən gözəl sənət nümunələridir.

II aparıcı: Ömrünün kamillik zirvəsinə qədəm qoyan Zahid Xəlil indi yaradıcılığının çiçəklənmə dövrünü yaşayır. Yubiley münasıbətilə Zahid Xəlili təbrik edir, ona cansağlığı və yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayırıq. Sonda "Kitabların anası" adlı şeiri oxucuların ifasında dinləyək.

I oxucu:

"Əlifba" kitabıdır,
Kitabların anası.
Hər hərf bir göyərçin,
Hər hərf su sonası.

Nə çox səs var dünyada
Adam səsi, quş səsi.
Təbiətin dili var,
Düşündürür hər kəsi.

Səslərdən söz yaranır,
Sözdən gözəl cümlələr.
Sözə "qızıl"deyibdi,
Söz qədrini bilənlər.

Böcəyin də səsi var,
Küləyin də səsi var,
Hər səsin də yazıda
Bir cür işarəsi var.

II Oxucu:

Səs yazılsa vərəqə
Çonüb hərf olacaq.
Qanad çalıb havada
Dəftərimə dolacaq.

“A” da “ana”deyirəm,
“V” da “vətən” kəlməsi.
Vətən ulu babamdır,
Vətən atamın səsi.

“Əlifba” xəzinədir,
Onda min inci yatır.
Hər şirin kəlməsində,
Uşaq sevinci yatır.

Gəlin heç tələsməyək,
Öyrənək “Əlifba”nı.
Bu dünyada onun tək
Əziz bir kitab hanı?!

Son

Ədəbiyyat siyahısı:

Əsərləri:

1. Zahid Xəlil. Seçilmiş əsərləri. 6 cilddə. I cild.- B.: ADPU nəşriyyatı, 2008.- 388s.
2. Zahid Xəlil. Seçilmiş əsərləri. 6 cilddə. II cild.- B.: ADPU nəşriyyatı, 2008.- 408s.
3. Zahid Xəlil. Seçilmiş əsərləri. 6 cilddə. III cild.- B.: ADPU nəşriyyatı, 2008.- 404s.
4. Zahid Xəlil. Seçilmiş əsərləri. 6 cilddə. IV cild.- B.: ADPU nəşriyyatı, 2009.- 405s.
5. Zahid Xəlil. Seçilmiş əsərləri. 6 cilddə. V cild.- B.: ADPU nəşriyyatı, 2009.- 432s.
6. Zahid Xəlil. Seçilmiş əsərləri. 6 cilddə. VI cild.- B.: ADPU nəşriyyatı, 2008.- 416s.
7. Zahid Xəlil. Ballıca və fındıqburun, dəmirdaban, şeşəbığ haqqında nağıllar.- B.: Gənclik, 1981.- 248s.
8. Zahid Xəlil. Çırtdanla Azmanın yeni sərgüzəştləri.- B.: Gənclik, 1986.- 340s.
9. Zahid Xəlil. Cıraq nənənin nağılları.- B.: Gənclik, 1983.- 232s.
10. Zahid Xəlil. Dünyanın ən balaca nağılları.- B.: Nağıl evi, 2002.- 150s.
11. Zahid Xəlil. Qarışqalar.- B.: Gənclik, 1971.- 11s.
12. Zahid Xəlil. Quşlar, quşlar.- B.: İşıq , 1977.- 36s.
13. Zahid Xəlil. Mavi dəniz üzərində.- B.: Gənclik, 1990.- 36s.
14. Zahid Xəlil. Mən rəngləri tanıyıram.- B.: Gənclik, 1972.- 98s.
15. Zahid Xəlil. Odlar yurdunun paytaxtı.- B.: Gənclik, 1992.- 48s.
16. Zahid Xəlil. Orxan və dostları.- B.: ADPU nəşriyyatı, 2004.- 168s.
17. Zahid Xəlil. Torağaylar oxuyur.- B.: Gənclik, 1979.- 80s.

Tərtibçi: Könül Səmədzadə - F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası Elmi metodika şöbəsinin baş kitabxanaçısı

Redaktor: Fizurə Quliyeva - F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının direktoru